

Animal welfare, etológia és tartástechnológia

Animal welfare, ethology and housing systems

Volume 10

Issue 1

Gödöllő
2013

A HAZAI SERTÉSTARTÁS JÖVEDELMEZŐSÉGÉT ÉS VERSENYKÉPESSÉGÉT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

Vinkler Béláné⁽¹⁾, Tatár Emese⁽²⁾, Daróczy Miklós⁽³⁾, Gábríelné Tózsér Györgyi⁽⁴⁾

⁽¹⁾Dunaújvárosi Főiskola, Gazdálkodástudományi Intézet, Közgazdaságtudományi Tanszék, 2401 Dunaújváros, Táncsics M. u. 1/A. Pf.: 152.

⁽²⁾Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Üzleti Tudományok Intézete, Vállalatgazdasági és Szervezési Tanszék, 2100 Gödöllő, Páter Károly utca 1.

⁽³⁾Szent István Egyetem, Gépészmérnöki Kar, Műszaki Menedzsment Intézet, Gödöllő

⁽⁴⁾SZIE GTK Közgazdaságtudományi, Jogi és Módszertani Intézet, Gödöllő

klaravinkler@t-email.hu

Összefoglalás

Magyarországon a sertéstartás komoly hagyományokkal bír, a hazai állattenyésztési ágazaton belül a sertéságazatnak kulcsfontosságú szerepe van. A sertések száma tíz éve még meghaladta az 5 milliót, 2012 júniusára 3 millió alá esett. 2012-ben a 2004. évi állomány 47%-ára esett vissza az állatlétszám, az utóbbi néhány évben kismértékű növekedés mutatkozik. A KSH adatai szerint az elmúlt években az egyéni gazdaságokban az állomány drasztikusan lecsökkent. Az ágazat nemzetgazdasághoz való hozzájárulásának mértéke jelentős mértékben függ a sertéságazat volumenétől és a jövedelemtermelő képességétől. Az egyéni gazdaságokat a nagy feldolgozó üzemekkel szemben alacsony tőkeerősség és állandó likviditási problémák jellemzik, amely a vállalkozások jövedelmezőségét és versenyképességét, valamint hosszú távú fennmaradásukat is veszélyezteti.

A tanulmány a pénzügyi adatok segítségével értékeli a 2007-2012-ig terjedő időszakban a magyarországi sertésgazdálkodók pénzügyi helyzetét, tőkeszerkezetét és gazdálkodásuk jövedelmezőségét, hatékonyságát, keresve a választ helyzetük jövőbeni megoldására.

Kulcsszavak: sertéstartás, pénzügyi helyzet, versenyképesség, jövedelmezőség

Influencing factors of the profitability and competitiveness of the Hungarian pig farming sector

Abstract

Pig farming has very old traditions in Hungary and it plays a key role in the domestic livestock sector. The number of pigs was more than 5 million 10 years ago, and it decreased to 3 million until June 2012. The number of pig stock in 2012 was only 47% of the number in 2004, nevertheless, a slight increase can be observed in the past few years. According to the data of Hungarian Central Statistical Office, the pig stock of the private enterprises decreased significantly in the past years. The share of pig farming in the national economy depends on the number of pigs and the income generating capacity of the sector. The private holdings (in contrast with large corporations) have low capital strength and they have serious liquidity problems, which may endanger their profitability, competitiveness and their long-term activity. In this paper, the authors wish to analyse these problems using the financial data of the pig producing enterprises in the period of 2007-2012, analyzing the financial situation, capital structure, the profitability and the efficiency of their management.

Keywords: pig farming, financial situation, competitiveness, profitability

Irodalmi áttekintés

Az ágazatok versenyképességének vizsgálatát *Illés* (1998) szerint rendszerszemléletű megközelítésben célszerű elvégezni, hiszen csak így lehet feltárni a komplex, egymásra ható tényezőket. *Udovecz és mtsai* (2000) véleménye szerint a mezőgazdasági termelés esetén a versenyképességet rövidtávon a realizált jövedelmek nagysága és a piacra jutási feltételek határozzák meg, míg hosszú távon egy termék versenyképességét annak minősége, ára, valamint a termék vagy ágazat mögött lévő szervezettség határozza meg.

Az állattenyésztő ágazatokban megfigyelhető negatív tendenciák még fokozottabban jelentkeznek a hazai sertéságazatban. A hanyatlás oka elsősorban a rendszerváltozást követő strukturális változásokban valamint a piaci átrendeződésben keresendő. A takarmányárak növekedését nem követte a termékárak emelkedése, a csatlakozást követően pedig dömpingszerűen jelentek meg a külföldi, alacsonyabb árfekvésű termékek a hazai piacon, ami a gyenge fogyasztói eredettudatosság miatt tovább rontotta a sertéságazat pozícióját. (*Kapronczai, 2011*)

A sertéságazat – nehéz helyzete ellenére is – a hazai állattenyésztési ágazaton belül az egyik fő pillért jelenti, hiszen a mezőgazdaság 2012 évi bruttó kibocsátási adatait tekintve a baromfi és tojástermelés mintegy 14%, a szarvasmarha és a tej 9,8%, míg a sertés 9,4% arányt képvisel a mezőgazdaság bruttó kibocsátásából. Összehasonlításként, a sikeres ágazatként elkönnyvelt, és a kibocsátásból legnagyobb részarányt képviselő gabonatermesztés 26,9%-os arányt ért el 2012-ben. (*KSH, 2013*)

Bíró és mtsai (2003) a hazai sertéságazat erősségeként többek között az évszázados tradíciókat, a magas szintű tenyésztéshez rendelkezésre álló genetikai alapokat, a kedvező állatsűrűséget jelölték meg, míg gyenge pontként az ingadozó jövedelmezőséget, a termelés rossz hatékonyságát, a kül-és belpiaci problémákat, és a magas takarmányárakat emelték ki. Ezek a problémák már korábban is felismerhetőek voltak és a sertéságazat központi stratégiájának hiányosságaira vezethetők vissza. (*Lehota és mtsai, 2001*)

A 2011-es év az előzőekhez képest kedvezően alakult a termelők számára. A felvásárlási árak emelkedése javította az ágazat jövedelem pozícióját, növelve ezzel a termelői érdekeltséget is. Ennek a folyamatnak tudható be az állomány csökkenésének lassulása, illetve a 2013-ban tapasztalható kismértékű növekedés. A kisüzemi sertésstartás romló jövedelmezőségére utal viszont az a tény, hogy az egyéni gazdaságokban drasztikusan lecsökkent a sertésállomány az elmúlt években.

Ahhoz, hogy a hazai ágazati szereplők a nemzetközi piacon is megállják a helyüket, jelentős, a hatékonyságot és versenyképességet növelő beruházások lennének szükségesek. Emellett kötelező, a környezetvédelmi előírásoknak való megfelelések miatt szükséges beruházásokat is el kell végezni, melyek ugyan magas támogatási intenzitásúak, de mégis igényelnek saját forrást, profitot viszont nem termelnek. A beruházásokhoz szükséges önrész előteremtése különösen a kisméretű gazdaságoknak jelent problémát. (*Törőné Dunay, 2012a*)

A gazdaságok pénzügyi, hatékonysági és jövedelmezőségi mutatói alig javultak a csatlakozás óta (*Baranyi és mtsai, 2012*). Ez a tendencia nemzetközi – közvetlen versenytársainkkal, azaz a visegrádi országokkal történt – szintű összehasonlításban még szembetűnőbb volt. (*Illés és mtsai, 2012*)

Anyag és módszer

A tanulmány kiemelt célja, hogy bemutassa azokat a meghatározó tényezőket és hatásokat, amelyek jelentős mértékben befolyást gyakorolnak a sertéságazat pénzügyi stabilitására és versenyképességére 2007-2012-ig terjedő időszakban.

A vállalkozások gazdasági és pénzügyi helyzetének elemzésekor a Mezőgazdasági Számviteli Információs Hálózat, azaz ismertebb nevén FADN rendszer (Farm Accountancy Data Network) a mezőgazdasági üzemek pénzügyi-, vagyoni helyzetét felmérő Európai Unió reprezentatív információs rendszer magyarországi alrendszere a Tesztüzemi Információs Hálózat, ismertebb nevén tesztüzemi rendszer adatbázisára támaszkodtunk.

A magyar mezőgazdasági tesztüzemi információs rendszer azzal a kettős céllal jött létre, hogy az EU FADN rendszeréhez kapcsolódva adatszolgáltatást nyújtson az Európai Bizottság felé és a hazai információ-szükségletet is kielégítse. A magyar tesztüzemi hálózat működtetéséért, a központi adatfeldolgozásért, az eredmények nyilvánosságra hozataláért, az Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI) felelős. A tesztüzemi rendszerben résztvevő üzemek legalább 2 európai méretegységet (EUME) elérő egyéni gazdaságokból és gazdasági szervezetekből állnak, amelyek kiválasztása földrajzi elhelyezkedésük, méretük és termelési irányuk alapján történik. (Törőné Dunay, 2012b)

Kutatásaink részletes elemzési feladataihoz szükséges primer adatokat az AKI biztosította az üzemsoros adatokkal. A szekunder jellegű adatokat az FADN rendszer publikus adatbázisából és a KSH adatbázisából nyertük. A primer és szekunder adatok feldolgozásához és rendszerezéséhez a Microsoft Excel táblázatkezelő programot használtuk.

A mutatók értékét reprezentatív mintából számítottuk, ami az országos sertésgazdálkodók közül azok adatait tartalmazzák, akiknek tevékenységük során az árbevételük 66,6 %-a sertés-tartásból származik, e feltételeknek országosan 26 üzem felelt meg. Az üzemek – a hazai tesztüzemi rendszer külön regisztrálja az egyéni és társas gazdálkodókat – vizsgálata könyvviteli adataik alapján történik.

A vizsgált évekre vonatkozóan az első lépés a vállalkozások értékelésére alkalmas vagyoni, jövedelmezőségi, hatékonysági, támogatásokhoz kapcsolódó és likviditási mutatószámok képzése volt. A hazai számviteli gyakorlatnak megfelelően igyekeztünk 22 olyan mutatószámot kiválasztani, amelyek alkalmasak a vállalkozások gazdasági elemzésére és értékelésére. A vizsgált mutatókat az összes üzem átlagos értékei alapján értékeltük. Jelen cikkünkben csak az *I. táblázatban* szereplő mutatók értékelésére koncentrálnak.

1. táblázat: A vizsgálat során alkalmazott mutatószámok és csoportosításuk

Mutató	A mutató megnevezése és számításának módja
Vagyoni helyzet mutatói (Indicators of financial status)	
Ü1	Saját tőke aránya (saját tőke összesen / források összesen)
Ü2	Idegen tőke aránya (kötelezettségek / saját tőke)
Ü3	Szállítók/kötelezettségek
Ü4	Mérleg szerinti eredmény / saját tőke
Ü6	Hosszú lejáratú kötelezettségek összesen / kötelezettségek összesen
Jövedelmezőségi mutatók (Profitability indicators)	
Ü8	ROA (adózott eredmény / eszközök összesen)
Ü9	ROE (adózott eredmény / saját tőke)
Ü10	ROS (adózott eredmény / értékesítés nettó árbevétele)
Hatékonysági mutatók (Efficiency indicators)	

Ü12	Eszközhatékonyság (értékesítés nettó árbevétele / eszközök összesen)
Ü13	Tárgyi eszköz-hatékonyság (értékesítés nettó árbevétele / tárgyi eszköz összesen)
Ü15	Saját tőke hatékonysága (értékesítés nettó árbevétele / saját tőke összesen)
Támogatások mutatói (Indicators of supports)	
Ü17	Összes támogatás 1 ha-ra (M18)
Likviditási helyzet mutatói (Liquidity indicators)	
Ü7	Nettó forgótőke (forgóeszköz összesen - rövid lejáratú kötelezettségek)
Ü19	Likviditási mutató (forgóeszköz összesen / rövid lejáratú kötelezettségek)
Ü20	Likviditási gyorsráta (forgóeszközök - készletek) / rövid lejáratú kötelezettségek

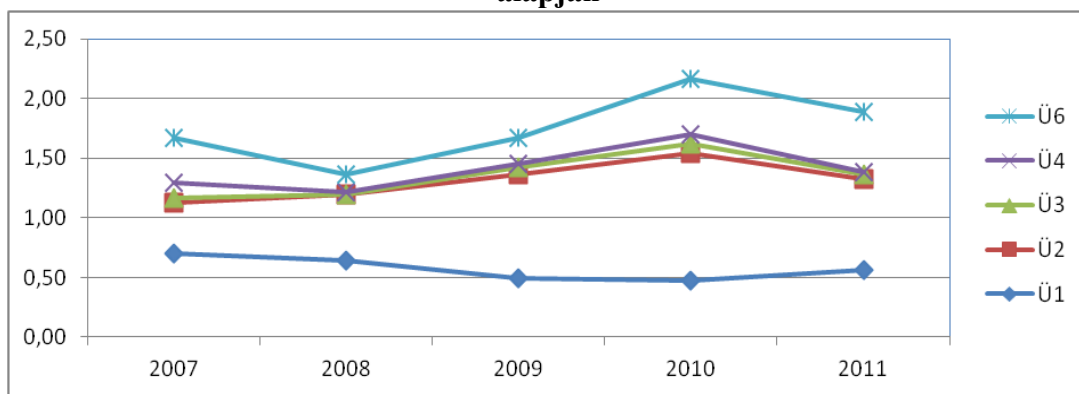
Forrás: saját vizsgálat Törőné Dunay (2012) alapján

Table 1: Classification of the indicators of the financial performance used in the paper

Eredmények és értékelés

A vagyoni helyzet mutatóinak alakulását tekintve ki kell emelni, hogy a forrásszerkezeten belül a saját tőke részaránya a társas vállalkozások esetében (Ü1 mutató) a 2009, 2010 években csökkent, azonban 2011-ben már emelkedett, ezzel szemben az egyéni gazdaságok esetében az első vizsgált évben még csökkent, azonban 2008 óta folyamatosan emelkedik. Az idegen tőke aránya (Ü2) folyamatosan nő a társas vállalkozások esetében és csak az utolsó vizsgált évre (2011) csökken, ugyanakkor az egyéni gazdaságok esetében e csökkenés már a korábbi években megfigyelhető volt. Ez a helyzet növeli az agrárvállalkozások tőkehelyzetének stabilitását, ugyanakkor ennek háttérében a gazdasági válság okozta óvatosság áll – amely az egyéni gazdaságok esetében már a korábbi időszakban a vizsgált éveket tekintve megfigyelhető volt -, valamint a bizonytalan gazdasági, jogi háttér. Az alapadatokat áttekintve kitűnik, hogy az idegen tőkén belül a rövid lejáratú kötelezettségek és a hosszú lejáratú kötelezettségek aránya is jelentősen emelkedik 2010-ben. A rövid lejáratú kötelezettségeken belül a szállítói állomány aránya emelkedett drasztikusan ugyanebben az évben. A mutatók első csoportjának alakulását szemlélteti az 1. ábra.

1. ábra: A vagyoni helyzet mutatóinak alakulása a vizsgált években a vállalkozások átlagán alapján

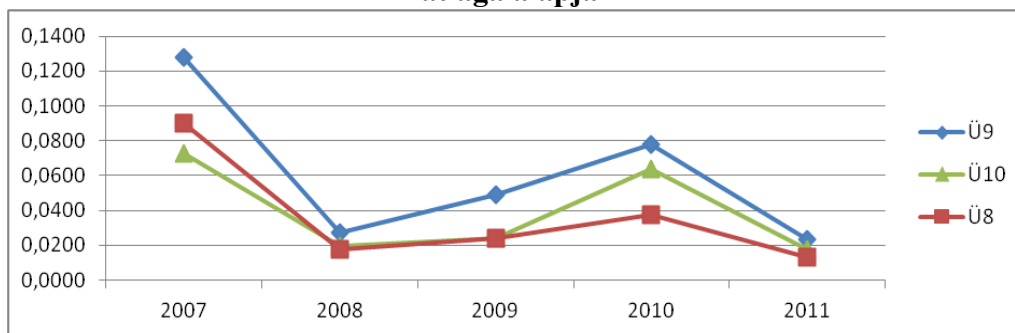
Forrás: saját számítás a magyarországi teszttüzemi rendszer adatai alapján

Figure 1: Indicators of the financial status in the examined period (average of enterprises) The name of the indicators are according to Table 1.

A jövedelmezőségi mutatók (ROA, ROE és ROS) átlagos értékei a 2010-ig folyamatosan javultak a társas vállalkozások esetében, ráadásul ebben az évben mindhárom mutatót tekintve jelentős kiugrás is tapasztalható (2. ábra). A növekedés az adózott profit növekedését jelenti. Ez a tény az agrárvállalkozások önfinanszírozó képességének javulását veti fel, ami összefüggésben van a saját tőke arányának és az értékesítés nettó árbevételének emelkedésével. Az egyéni gazdaságok esetében mindhárom mutató értékei csökkenő tendenciát mutatnak, azonban az utolsó vizsgált év (2011) esetében tapasztalható enyhe növekedés, amely bizakodásra adhat okot.

A jövedelmezőségi mutatók utolsó vizsgált évben a társas vállalkozások esetében tapasztalt drasztikus romlása mögött viszont az adózott eredmény csökkenése áll, az alapadatokat tekintve kitűnik, hogy a vállalkozások tőkájének alig 2-3 százaléka adózott profit. A jövedelmezőség javításában nagy szerepe lenne a támogatásoknak és az értékesítési lehetőségek bővülésének.

2. ábra: A jövedelmezőségi helyzet mutatóinak alakulása a vizsgált években a vállalkozások átlaga alapján

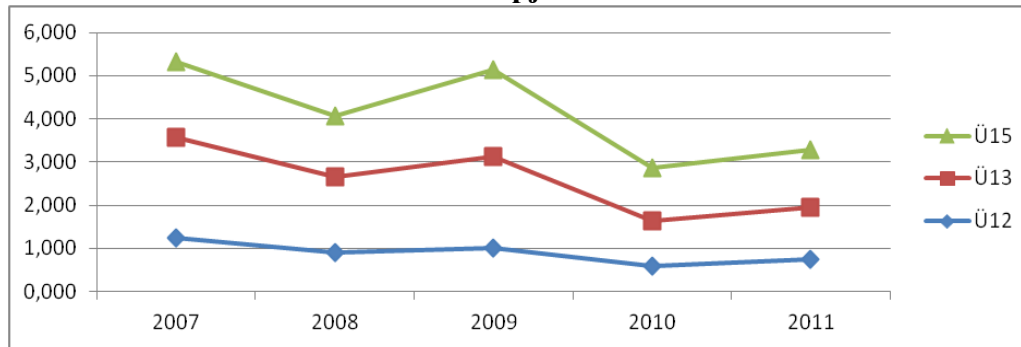

Forrás: saját számítás a magyarországi testtüzemi rendszer adatai alapján

Figure 2: Profitability indicator ratios in the examined period (average of enterprises) The name of the indicators are according to Table 1.

A hatékonysági mutatók vizsgálata során megállapítható, hogy sem a társas vállalkozások, sem az egyéni gazdaságok körében nem történt jelentős változás annak mértékét tekintve (3. ábra). Az alapadatokból kitűnik mindkét üzemtípus esetében, hogy az összes eszköz árbevétel generáló képessége 1 alatt van, amely rendkívül kedvezőtlen érték. Az összes eszközértéken belül a tárgyi eszközök értéknövekedése jelentős szerepet játszik a hatékonysági mutató alakulásban, a beruházási aktivitás erősödése összehozható a hosszú lejáratú hitelek arányának növekedésével, sajnos azonban az eszközállomány hatékonysága továbbra is rendkívül alacsony, hiszen nem jár együtt a nettó árbevétel hasonló arányú növekedésével. Megemlítendő továbbá, hogy a támogatások mértékét tekintve a társas vállalkozások esetében jelentős visszaesés tapasztalható a vizsgált években, az egyéni gazdaságok esetében pedig nem történt jelentős változás a nagyságrendjét figyelembe véve.

3. ábra: A hatékonysági mutatók alakulása a vizsgált években a vállalkozások átlaga alapján

Forrás: saját számítás a magyarországi tesztüzemi rendszer adatai alapján

Figure 3: Efficiency indicator ratios in the examined period (average of enterprises) The name of the indicators are according to Table 1.

A likviditási mutatók vizsgálatakor megállapítható, hogy rendkívül magas a likviditási arány, amely ugyan a jó hitelképesség jele, de ezzel párhuzamosan azt jelenti, hogy a társaságok túl sok erőforrást kötnek le forgóeszközökben. A tendencia csökkenő a társas vállalkozások és növekvő az egyéni gazdaságok esetében, azonban a társaságok még így is a rövid lejáratú kötelezettségek 2-3-szorosát tudják pénzeszközeikkel fedezni. Ezt alátámasztják a nettó forgótőke mutató értékei, amely szerint a társaságok forgóeszközei jelentősen meghaladják rövid lejáratú tartozásait. Az egyéni gazdaságok esetében jelentős a forgóeszköz növekedés, a társas vállalkozások esetében azonban csökkenés tapasztalható a vizsgált években.

Következtetések és javaslatok

A korábbi elemzések és a jelen vizsgálat eredményei alapján elmondható, hogy a sertéságazat vállalkozásait tekintve a korábbi tendencia továbbra sem fordult egyértelműen a növekedés felé, az ágazat szereplőinek vagyoni helyzete és jövedelmezőségi mutatói továbbra is változékonyak, a hatékonysági mutatók alakulása viszont 2011-ben évből enyhe javulást mutatott.

A jövőre nézve biztatóbb képet adhat, hogy a kormány 2013. augusztus végén fogadta el a sertéságazat megújítására és fejlesztésére készített stratégiát, amely a jelenlegi sertésállomány megduplázását, azaz 6-7 millióra növelését tűzte ki célul. A szakmai szervezetek azonban felhívták a figyelmet arra a tényre, hogy az ágazatban olyan negatív változások történtek, amelyek az ágazat mostani helyzetének fenntartását is veszélyeztetik. A magyar vágóhidak közül több is befejezte a termelést, illetve felszámolás alá vagy csődközeli helyzetbe került, fizetéképtelenné vált. Pénzügyi tartaléka az ágazat egyik szereplőjének sincs, így az alapanyag-termelők, azaz a tenyésztők helyzete is megrendült, és több helyen ezért a termelés felszámolására lehet számítani. Jelenleg sem a termelők sem a feldolgozók nincsenek abban a helyzetben, hogy a húsipar versenyképességét akadályozó feltételeken változtathassanak.

Az e-útdíj bevezetése 20-30 százalékkal növeli a sertésszállítás költségeit, ami tovább fokozza az ágazat veszteségét, mivel sem az állattartók sem a feldolgozók nem tudják továbbhárítani azt. Az ágazat évek óta halmozódó vesztesége így várhatóan tovább növekszik. Az

ágazat helyzetén azonban javítana a bizonyos élelmiszerek ÁFA- tartalmának csökkentése, ami várhatóan januártól lépne érvénybe.

Irodalomjegyzék

- Baranyi A.; Csernák J.; Pataki L.* (2012): Mezőgazdasági vállalkozások vagyoni, pénzügyi helyzetének elemzése In: Változó környezet – Innovatív stratégiák: Nemzetközi tudományos konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából: Tanulmányok. NYME-KTK. Sopron, pp. 743-758.
- Bíró O; Ózsvári L; Illés B.Cs.* (2003): A hazai sertéságazat versenyképességének SWOT analízise; In: Agrárgazdaság, vidékfejlesztés és agrárinformatika az évezred küszöbén: AVA. Debreceni Egyetem, 2003. pp. 290.
- Illés B. Cs.; Dunay A.; Pataki L.:* (2012): The impact of EU-accession on the economic support level of farms in Visegrad countries; Annals of the Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists, Vol. 14: (6), pp. 95-98.
- Illés B. Cs.* (1998): Az állattenyésztési ágazatok versenyképességének értékelése, figyelemmel a várható mezőgazdasági struktúraváltozásokra. Tudományos Közlemények. GATE, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, No. 1., Gödöllő. pp. 187-193.
- Kapronczai, I.* (2011): A magyar agrárgazdaság az EU-csatlakozástól napjainkig. Szaktudás Kiadó Ház Rt., Budapest, 199 p.
- KSH* (2013): Mezőgazdaság, 2012 <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mezo/mezo12.pdf>
- Lehota J.; Cs. B. Illés* (2001): Hold-up problems and institutional strategy in the Hungarian pig sector, In: Institutional economics and the food sector in Poland, Hungary and the Czech Republic. Warszawa: Fundacja Rozwój SGGW, pp. 81-96.
- Törőné Dunay Anna* (2012a): A Közös Agrárpolitika reformja - új lehetőség a felzárkózásra? Gazdálkodás 56. évf., 6. szám, pp. 500-511.
- Törőné Dunay A.* (2012b): Az EU agrártámogatási rendszerének változásai és a csatlakozás hatása a mezőgazdasági vállalkozásokra. Doktori (PhD) értekezés. Szent István Egyetem, Gödöllő, 173 p.
- Udovecz G. (szerk.)* (2000): Jövedelem és versenyképesség a magyar mezőgazdaságban. AKI, Agrárgazdasági Tanulmányok, 2000. 1. szám, Budapest. 143 p.